

BATILI DEVLETLERİN NETANYAHU VE GALLANT'IN TUTUKLANMASI KARARINA YÖNELİK TUTUMLARI

YÜCEL ACER, KAMAL ALAQAD

- ◆ Filistin'de işlenen suçlarla ilgili Uluslararası Ceza Mahkemesindeki mevcut durum nedir?
- ◆ Roma Statüsü çerçevesinde taraf olan devletlerin yükümlülükleri neler?
- ◆ ABD, AB ve Birlik üyesi bazı devletlerin Netanyahu ve Gallant'ın tutuklanması kararına yönelik tutumları nasıl?

GİRİŞ

Filistin devleti 1 Ocak 2015'te Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) Statüsü'ne taraf olmuş, UCM'nin yetkisini ise 13 Temmuz 2014'ten itibaren kabul etmiştir. Mahkeme savcısı 5 Şubat 2021 tarihli Ön Yargılama Dairesinin kararını müteakip işgal altındaki bölgeler de dahil Filistin topraklarında işlenmiş olabilecek savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçu bağlamında 3 Mart 2021'de soruşturma açtığını duyurmuştur.¹

Söz konusu soruşturma süreci devam ederken 7 Ekim 2023'ten itibaren İsrail'in Gazze'ye yönelik gerçekleştirdiği saldırılar üzerine Kasım 2023'te Güney Afrika Cumhuriyeti, Bangladeş, Bolivya, Komorlar ve Cibuti, Ocak 2024'te Şili ve Meksika işlenen suçların soruşturulması için UCM Statüsü'ne taraf devletler olarak Savcılığa başvuruda bulunmuştur. Savcı bu bildirimleri ve sevk işlemlerini teslim aldıktan sonra 7 Ekim 2023 ve sonrasındaki olayların da UCM'nin yargı yet-

kisinde bulunduğunu ve soruşturmalara dahil olacağını beyan etmiştir.²

Yürütülen soruşturmalar bağlamında UCM savcısı 20 Mayıs 2024'te I Nolu Ön Yargılama Dairesinden İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu ve eski İsrail Savunma Bakanı Yoav Gallant ile Hamas'ın Siyasi Büro Başkanı İsmail Heniyye, Hamas'ın Gazze lideri Yahya Sinvar ve hareketin askeri kanadının komutanı olarak bilinen Muhammed Diab İbrahim Mısri (Daif) için tutuklama emri talep etmiştir.³ Daire 21 Kasım 2024'te iki ayrı tutuklama kararı vermiştir. İlk karar insanlığa karşı suçlar ve savaş suçları nedeniyle Netanyahu ve Gallant hakkında⁴ ve ikinci karar da Daif hak-

¹ "Statement of ICC Prosecutor Fatou Bensouda on Respecting the Investigation into the Situation in Palestine", UCM, 3 Mart 2021, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-fatou-bensouda-respecting-investigation-situation-palestine>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

² "Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Karim AA Khan KC, on the Situation in the State of Palestine", UCM, 17 Kasım 2022, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-international-criminal-court-karim-aa-khan-kc-situation-state-palestine>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

³ "Statement of the ICC Prosecutor, Karim AA Khan KC, on Applications for Arrest Warrants in the Situation in the State of Palestine", UCM, 20 Mayıs 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

⁴ "Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I Rejects State of Israel's Challenges", UCM, 21 Kasım 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

YÜCEL ACER

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Uluslararası İlişkiler Lisans, Sheffield Üniversitesi'nden (İngiltere) Uluslararası Hukuk yüksek lisans, Bristol Üniversitesi'nden (İngiltere) Uluslararası Hukuk doktora derecelerini almıştır. Halihazırda Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı'nda Milletlerarası Hukuk profesörüdür. ABD'de Hawaii Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doktora sonrası çalışmalar yapmış, Kara Harp Okulu, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Atılım Üniversitesi'nde de dersler vermiştir. Uzmanlık alanları uluslararası deniz hukuku, uluslararası silahlı çatışmalar hukuku ve uluslararası insan hakları hukukudur.

KAMAL ALAQAD

Lisans eğitimini Gazze İslam Üniversitesi'nde Hukuk alanında tamamlamış, ardından Muğla Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler yüksek lisansı yapmıştır. Halihazırda Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler alanında doktora yapmaktadır.

kında⁵ olmuştur. Heniyye ve Sinvar'ın hayatta olmalarını nedeniyle haklarında herhangi bir tutuklama kararı verilememiştir.

UCM Ön Yargılama Dairesinin Netanyahu ve Gallant hakkında verdiği tutuklama kararına ilişkin devletlerin tutumları ve açıklamaları farklılık göstermiştir. Bu perspektifte özellikle ABD, Avrupa Birliği (AB) ve Birlik üyesi devletlerden Fransa, Macaristan, Almanya, Polonya, Belçika ve İspanya'nın tutumları ele alınmıştır. Bu devletlerin tutumları Roma Statüsü'nün taraf devletlere yüklediği yükümlülükler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

ROMA STATÜSÜ'NE TARAF DEVLETLERİN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Roma Statüsü'nün 86. maddesi uyarınca taraf devletler UCM'nin yetki alanı çerçevesinde yürüttüğü soruşturmalar ve diğer işlemlerle ilgili olarak tam iş birliği yükümlülüğü altındadır. Statü'nün 87/1. maddesi uyarınca taraf devletler mahkemeye iş birliği taleplerini diplomatik ve diğer uygun kanallar aracılığıyla iletme yetkisine sahiptir. Ayrıca Statü'nün 87/7. maddesi uyarınca taraf devletler mahkemeye iş birliği taleplerine uyulmaması halinde UCM'nin bu durumu Taraf Devletler Kuruluna⁶ (sonrasında Kurul olarak anılmıştır) getirme yetkisine sahiptir. Bu bağlamda belirtilmelidir ki Kurulun aldığı kararlar yargı hükmü niteliğinde olmayıp yalnızca siyasi ve diplomatik baskı unsuru oluşturabilmektedir.⁷

Şayet bir mesele Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından UCM'ye sunulmuşsa mahkeme iş birliği talebini doğrudan BMGK'ye iletme hakkına sahiptir.⁸ Statüye taraf olmayan devletler için ise 87. maddenin 5. fıkrası uyarınca UCM ile taraf

olmayan devletler arasında bir iş birliği antlaşması veya protokolü ya da başka bir düzenlemeyle bu temelde iş birliği yapılabilmektedir.

Taraf devletlerin UCM ile iş birliği yapma yükümlülüğünü ihlal etmesi Ömer Beşir hakkındaki tutuklama kararı ve Ürdün'ün bu karara uymaması bağlamında değerlendirilebilir. UCM, Beşir hakkında soykırım, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar nedeniyle Mart 2009 ve Temmuz 2010'da iki tutuklama kararı çıkarmıştır. Mayıs 2017'de Beşir, Arap Birliği zirvesine katılmak üzere Ürdün'e gitmiş ancak Ürdün devleti Beşir'i tutuklamamıştır.

Bunun üzerine Ön Yargılama Dairesi, Ürdün'ün taraf devlet olarak UCM ile iş birliği yapmamasından ötürü meseleyi hem Temyiz Dairesine hem de BMGK'ye taşıma kararı almıştır. Temyiz Dairesine üç soru yöneltilmiştir. Bunlardan ilki Roma Statüsü çerçevesinde Beşir'in dokunulmazlığa sahip olup olmadığı ve bunun Ürdün'ün Beşir'i tutuklama kararını engelleyip engellemediğidir. İkincisi BMGK'nin 2005 tarihli 1593 sayılı kararının⁹ uluslararası hukuk da dahil olmak üzere uluslararası teamül hukuku çerçevesinde Ürdün'ün Beşir'e dokunulmazlık tanıma yükümlülüğünü ortadan kaldırıp kaldırmadığıdır. Üçüncüsü de Ürdün'ün iş birliği yapmaması nedeniyle BMGK'ye sevk edilmesinin Temyiz Dairesinin takdir yetkisi dahilinde olup olmadığıdır.

Temyiz Dairesi uluslararası teamül hukukunda devlet başkanının dokunulmazlığının UCM yetkisini engellemediğini ve taraf devletlerin mahkeme statüsüne taraf olduğunda bu dokunulmazlığın uygulanamaz olduğunu kabul ettiklerini belirtmiştir. Daire bu bağlamda Ürdün'ün UCM ile iş birliği yapma konusunda başarısız kaldığı ve Roma Statüsü'nün hükümlerini uygulamadığına karar vermiştir.

Üçüncü soru bağlamında Temyiz Dairesi meselelerin Kurula ve BMGK'ye iletilmesi için iki koşulun sağlanması gerektiğini belirtmiştir. İlk olarak taraf devletlerin iş birliği taleplerine uymaması, ikincisi de söz

5 "Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I Issues Warrant of Arrest for Mohammed Diab Ibrahim", UCM, 21 Kasım 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-issues-warrant-arrest-mohammed-diab-ibrahim>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

6 Roma Statüsü'nün 112. maddesi çerçevesinde kurulan kurul

7 "Resolution ICC-ASP/17/Res.5: Amendments to the Rules of Procedure and Evidence", UCM, 12 Aralık 2018, https://asp.icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/ASP17/RES-5-ENG.pdf#page=27, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

8 Roma Statüsü için bkz. *Rome Statute of the International Criminal Court*, (UCM, Lahey: 2011).

9 BMGK'nin Mart 2005'te Sudan'ın Darfur bölgesindeki durumu UCM'ye aktaran kararı için bkz. "Situation in Darfur, Sudan ICC-02/05", UCM, (Mart 2005), <https://www.icc-cpi.int/darfur>, (Erişim tarihi: 12 Şubat 2025).

konusu uymama durumunun UCM'nin işlevleri ve yetkilerine ciddi bir engel teşkil ediyor olmasıdır. Temyiz Dairesi bu iki koşulun da gerçekleştiğini belirledikten sonra meselenin özel koşullarda değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiş, Ürdün'ün Beşir'in gelişinden önce mahkemeye iletişime geçtiğini ve böyle bir niyetin Ürdün'ün iş birliğini tamamen reddetmediği anlamına geldiğini belirtmiştir. Temyiz Dairesine göre Ürdün tarafından gönderilen mektup tutuklama kararına ilişkin engellerin kaldırılma girişimi olarak anlaşılmalıdır. Bu nedenle bu davada Ön Yargılama Dairesinin takdir yetkisini yanlış kullandığını tespit etmiştir.¹⁰

BATILI DEVLETLERİN TUTUMLARI

ABD

Öncelikle ABD'nin Roma Statüsü'ne taraf olmadığı belirtilmelidir. Savcı tarafından Netanyahu ve Gallant hakkında yapılan tutuklama talebi üzerine ABD Dışişleri Bakanlığı böyle bir talebin kabul edilemez olduğunu açıklamıştır. İsrail ile Hamas'ın eşit tutulamayacağı ve UCM'nin Filistin meselesi üzerinde herhangi bir yetkiye sahip olmadığını belirtmiştir. Ayrıca bu tür bir kararın hem "rehineler" in kurtarılması çabalarını hem de ateşkes görüşmelerini tehlikeye atabileceğini öne sürmüştür.¹¹

UCM'nin Netanyahu ve Gallant hakkındaki tutuklama kararına ilişkin olarak Amerikan Başkanı Joe Biden bu kararın "skandal" (*outrageous*) olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu kararın neyi işaret ettiğinden bağımsız olarak Hamas ve İsrail'in hiçbir zaman eşit olamayacağını ve ABD'nin her zaman İsrail'in yanında duracağını belirtmiştir.¹² Trump'a yakınlığıyla bilinen

Senatör Lindsey Graham ise UCM'yi bu karardan dolayı cezalandırmaları gerektiğini ifade etmiş ve daha önce sunulan mahkeme üyelerine yaptırım uygulanmasını öngören yasa teklifinin onaylanması gerektiğini savunmuştur.¹³

Bu bağlamda 9 Ocak 2025'te ABD Temsilciler Meclisi, UCM'ye yönelik yaptırımlar içeren yasa tasarısını 243'e karşı 140 oyla kabul etmiştir. Bu tasarı özellikle ABD ve İsrail vatandaşları başta olmak üzere tüm müttefik ülkelerin vatandaşlarına karşı UCM'nin tutuklama emrini uygulayan taraflara da yaptırımlar getirmektedir. Ayrıca tasarının onaylanması durumunda UCM'ye tahsis edilen tüm mal varlıklarının derhal dondurulacağı belirtilmiştir. Yasanın temel dayanağı ise ABD'nin UCM'ye taraf olmamasıdır. ABD'nin mahkemeye taraf olması durumunda ise bu yaptırımlar ortadan kalkacaktır.¹⁴

Donald Trump'ın tekrar başkan seçilerek göreve başlamasından yaklaşık bir hafta sonra 28 Ocak 2025'te ise ABD Senatosu UCM'ye yaptırım öngören yasa tasarısını geri çevirmiştir. Bu yasa tasarısının Senatodan geçebilmesi için 100 oyun en az 60'ını alması gerekirken oylamada tasarı lehine 54 oy ve 45 karşı oy kullanılmıştır.¹⁵ Buna rağmen 6 Şubat 2025'te Trump, UCM'ye yönelik yaptırımlar içeren bir başkanlık kararnamesi imzalamıştır. Bu kararname Senatoda UCM'ye yönelik yaptırımlar içeren yasa tasarısının reddedilmesinin ardından imzalanmıştır.¹⁶ Söz konusu kararname ABD veya müttefiki olan İsrail'e yönelik yürütülen soruşturmalarda yer alan kişilere ekonomik yaptırımlar ve seyahat kısıtlamaları uygulanmasını öngörmektedir. Trump kararnamede bu soruşturmaların hukuk dışı ve temelsiz olduğunu savunarak UCM'nin hukuki yetkisinin ABD ve İsrail –özellikle Netanyahu

10 "Judgment of the Appeals Chamber", UCM, 6 Mayıs 2019, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_02593.PDF, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025); Ayrıca bkz. "Judgment of the Appeals Chamber", 206 ve 207. fıkralar.

11 "Warrant Applications by the International Criminal Court", ABD Dışişleri Bakanlığı, <https://www.state.gov/warrant-applications-by-the-international-criminal-court/>, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2024).

12 Joe Biden, "Statement from President Joe Biden on Warrants Issued by the International Criminal Court", The White House, 21 Kasım 2024, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2024/11/21/statement-from-president-joe-biden-on-warrants-issued-by-the-international-criminal-court/>, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2024).

13 "How US Politicians Responded to Netanyahu's ICC Arrest Warrant", Aljazeera, 21 Kasım 2024.

14 "H.R.23 - 119th Congress (2024-2025)", Congress.gov, (2025), <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-bill/23>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

15 "U.S. Senate Blocks Bill to Impose Sanctions on International Criminal Court", Reuters, 28 Ocak 2025.

16 "Live: Trump Sanctions ICC as Countries Warn Gaza Plan will Cause Chaos", Aljazeera, 7 Şubat 2025.

ve Gallant– üzerinde ileri sürülmesinin hukuki dayanakta yoksun olduğunu ifade etmiştir.¹⁷

Kararıya cevaben hemen ertesi gün UCM kararnameyi kınamış ve bu tür adımların mahkemenin görevini yerine getirmesini engellemeyeceğini belirterek taraf devletleri, diğer devletleri ve uluslararası toplumu adalet ve insan hakları ilkelerini desteklemeye ve bu doğrultuda hareket etmeye davet etmiştir.¹⁸

AB

UCM'nin Netanyahu ve Gallant hakkındaki tutuklama kararı bağlamında AB Dış İlişkiler Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, UCM kararlarının Roma Statüsü'ne taraf olan devletler için bağlayıcı olduğunu ifade etmiştir.¹⁹ Avrupa Dış İlişkiler Servisi ise AB'nin bu karara büyük önem atfettiğini, Roma Statüsü'nün evrensel olarak onaylanması gerektiğini ve mahkemeye iş birliğini teşvik edeceğini belirtmiştir. Ayrıca üye devletlerin bu kararları uygulamalarını destekleyeceğini ve karar kapsamında ilgili bireylere yaptırım uygulayacağını açıklamıştır.²⁰

Bazı AB Üyesi Devletler

Fransa Dışişleri Bakanlığı, Netanyahu'nun UCM tarafından verilen tutuklama kararlarına karşı dokunulmazlığa sahip olduğunu açıklamıştır. Bu açıklamada İsrail'in Roma Statüsü'ne taraf olmadığı ve bu nedenle İsrail başbakanının dokunulmazlık kuralları çerçevesinde bulunduğu belirtilmiştir. Fransa, UCM'den iş birliği talebi durumunda bu dokunulmazlık kurallarının dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Dışişleri Ba-

kanlığı, Fransa'nın uluslararası hukuk ve adalet sistemine bağlılığını ve UCM ile iş birliği yükümlülüklerini yerine getirme taahhüdünü sürdürdüğünü vurgulamıştır.²¹

Macaristan'ın tutumu ise Başbakan Viktor Orban tarafından dile getirilmiştir. Orban tutuklama kararının hukuki değil siyasi bir karar olduğunu ve bu nedenle kararı tanımadıklarını açıklamıştır. Orban, Netanyahu'yu Macaristan'a davet edeceğini ve gelmesi durumunda bu tutuklama kararının hiçbir etkisi olmayacağına dair garanti verildiğini ifade etmiştir.²²

Fransa gibi bazı Avrupa devletleri UCM'nin kararını söylemsel düzeyde ihlal etme girişimlerinde bulunmaktadır. Polonya Cumhurbaşkanı Andrzej Duda 9 Ocak 2025'te Polonya Başbakanı Donald Tusk'a hitaben yazdığı bir mektupta 27 Ocak 2025'te Alman Nazi toplama kampı Auschwitz'in özgürleştirilmesinin 80. yıl dönümü anma törenine Netanyahu'nun katılması durumunda hükümetin UCM'nin tutuklama emrini uygulamaması gerektiğini ifade etmiştir.²³ Polonya Dışişleri Bakanlığının e-posta üzerinden verdiği cevapta ise şu ana kadar Polonya'nın İsrail'in bu yıl dönümüne katılımına ilişkin herhangi bir resmi talep almadığını belirtmekle yetinmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı, Polonya'nın güvenli bir ülke olduğunu ve ülkeye gelen herkesin İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanan korumadan yararlanacağını vurgulamıştır.²⁴ Polonya Başbakanı Tusk, İsrail liderlerinden kim gelirse gelsin ister başbakan ister cumhurbaşkanı olsun bu törene güvenli bir şekilde katılmalarını temin edeceğini ve gözaltına alınmayacaklarını açıklamıştır.²⁵

17 "Imposing Sanctions on the International Criminal Court", Beyaz Saray, 7 Şubat 2025, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/imposing-sanctions-on-the-international-criminal-court>, (Erişim tarihi: 10 Şubat 2025).

18 "ICC Condemns Issuance of US Executive Order Seeking to Impose Sanctions on Court", UCM, 7 Şubat 2025, <https://www.icc-cpi.int/news/icc-condemns-issuance-us-executive-order-seeking-impose-sanctions-court>, (Erişim tarihi: 10 Şubat 2025).

19 "EU Should Reaffirm Support for ICC Arrests", İnsan Hakları İzleme Örgütü, 26 Kasım 2024, <https://www.hrw.org/news/2024/11/26/eu-should-reaffirm-support-icc-arrests>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

20 "Question for Oral Answer O-10/2024 to the European Commission: Support for ICC Arrest Warrants", Avrupa Parlamentosu, 26 Kasım 2024, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/O-10-2024-000016_EN.html, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

21 "France Says Netanyahu Has Immunity from ICC Warrants", France 24, 27 Kasım 2024, <https://www.france24.com/en/live-news/20241127-france-says-netanyahu-has-immunity-from-icc-warrants>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

22 Nur Asena Ertürk, "Flouting ICC Arrest Warrant, Hungarian Premier Says He will Invite Israel's Netanyahu to Visit", Anadolu Ajansı, 27 Kasım 2024.

23 "Andrzej Duda Prosi Donalda Tuska o Ochronę dla Premiera Izraela", Interia, 9 Ocak 2025, <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-andrzej-duda-prosi-donald-tuska-o-ochrone-dla-premiera-izra,nId,7888175>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2025).

24 Kieran Guilbert, "Poland's Duda Says Netanyahu Should Not Be Arrested if He Attends Auschwitz Event", Euronews, 9 Ocak 2025.

25 "Poland's Duda Says Netanyahu Should Not Be Arrested if He Attends Auschwitz Event".

Almanya Dışişleri Bakanlığı ise Almanya'nın uluslararası hukuka saygılı olduğunu ve Netanyahu Almanya'ya geldiği takdirde UCM'nin tutuklama kararının uygulanabileceğini ima etmiştir.²⁶

27 Ocak 2025'te Holokost'un yıl dönümünde konuşacak İsrail Diaspora Bakanı Amichai Chikli'nin tutuklanabileceği endişesinden ötürü Belçika'nın başkenti Brüksel'e yapacağı ziyaret iptal edilmiştir.²⁷ Bu bağlamda Belçika'nın tutumu UCM'nin kararına uyaacağı ve bu kararlara saygı göstereceği yönündedir. Belçika Dışişleri Bakanlığı, UCM kararlarını desteklediğini ve Gazze'ye yönelik işlenen suçların sorumlusuna bakılmaksızın bu suçluların yargılanması gerektiğini ifade etmiştir.²⁸

İspanya ise net ve açık bir yaklaşım sergileyerek öncelikle Mayıs 2024'te Filistin devletini tanıdığını beyan etmiş²⁹ ve İsrail'e giden gemilerin limanlarına yanaşmasına izin vermemiştir. Tutuklama kararıyla ilgili olarak da İspanya Başbakan Yardımcısı ve Çalışma Bakanı Yolanda Diaz, UCM'nin kararını memnuniyetle karşıladıklarını ve ülkesinin her zaman adalet ve uluslararası hukukun savunucusu olduğunu vurguladıklarını belirtmiştir. Diaz ayrıca Gazze'de işlenen soykırımın cezasız kalmaması gerektiğinin altını çizmiştir.³⁰

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

ABD'nin UCM kararlarına yönelik tutumu genellikle kendi müttefikleri ile diğer devletlere karşı alınan ka-

rarlar arasında farklılık göstermektedir. ABD bir karar müttefiklerine karşı alındığında çeşitli gerekçeler öne sürerek kararı reddetme eğilimindedir. Netanyahu ve Gallant'a yönelik tutuklama kararında da bu yaklaşımı gözlemlemek mümkündür. Oysa karar müttefiklere yönelik değilse Washington'ın bu kararı desteklediği görülmektedir. Bunun en tipik örneği ise Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e karşı alınan kararlar olmuştur.³¹ Bununla birlikte Washington, UCM'den doğrudan bir karar çıkmamış olsa bile kendi çıkarlarına uygun adımları destekleyebilmektedir. Beşar Esed'e karşı alınabilecek uluslararası girişimler bu duruma örnek olarak gösterilebilir.³² Görüldüğü üzere ABD'nin UCM kararları bağlamında seçici bir yaklaşım benimsediği söylenebilir. ABD için esas önemli olan kararın kime karşı alındığıdır; insanlığa karşı suçlar ve soykırım suçu gibi evrensel değerlerin ise bu yaklaşımın arka planında ikincil kaldığı gözükmektedir.

AB'nin bir örgüt olarak UCM kararlarıyla ilgili tutumunun ise uluslararası hukuk kuralları ve Roma Statüsü'nden doğan yükümlülüklerle uygun olduğu söylenebilir. Bu tutumun uluslararası ceza hukuku kurallarının zaman içinde giderek daha fazla önem kazanacağını gösterdiği de söylenebilir. Bununla birlikte AB üyesi ülkelerin bireysel tutumları ise önemli farklılıklar göstermektedir. Fransa açıklamaları ve söylemlerinde UCM Statüsü'ne yönelik yükümlülüklerine bağlı olduğunu kabul etmesine karşın Netanyahu ve Gallant'a dair tutuklama kararına karşı olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada Fransa "hukuki" dayanaklar ileri sürerek UCM'nin tutuklama kararının uygulanamayacağını savunmaktadır.

Oysa Roma Statüsü'nün bu konuya dair hükümleri açıktır. Taraf devletler, UCM ile iş birliği yapmakla yükümlüdür. Bu bağlamda Fransa'nın Roma Statüsü'ne aykırı bir tutum benimsemesi hukuki olmayacaktır. İsrail yöneticileri, karar alıcıları ya da uy-

26 "German FM Hints at Possible Arrest of Netanyahu", Middle East Monitor, 27 Kasım 2024, <https://www.middleeastmonitor.com/20241127-german-fm-hints-at-possible-arrest-of-netanyahu>, (Erişim tarihi: 8 Şubat 2025).

27 Zein Halil, "خلافاً لمزاعم نتانياهو.. وزير إسرائيلي يلغي سفره لبروكسل خشية" اعتقاله", Anadolu Ajansı Arapça, 28 Ocak 2025.

28 Belgium MFA, X, 22 Kasım 2024, <https://x.com/BelgiumMFA/status/1859708582293536863>, (Erişim tarihi: 8 Şubat 2025); "Biden Calls ICC War Crimes Arrest Warrant for Netanyahu 'Outrageous'", Euronews, 22 Kasım 2024.

29 "The President of the Government of Spain, Pedro Sánchez, Confirms Institutional Declaration on Palestine", İspanya Hükümeti | Moncloa Sarayı, 28 Mayıs 2024, <https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/presidente/news/Paginas/2024/20240528-declaration-palestine.aspx>, (Erişim tarihi: 10 Şubat 2025).

30 Beyza Binnur Dönmez, "Spain Voices Commitment to 'Justice and International Law' Following ICC Arrest Warrants for Netanyahu", Anadolu Ajansı, 21 Kasım 2024.

31 "Joe Biden Welcomes ICC Arrest Warrant for Vladimir Putin", *The Guardian*, 18 Mart 2023.

32 ABD'nin Esed'e yönelik tutumu için bkz. "Department Press Briefing", ABD Dışişleri Bakanlığı, 9 Aralık 2024, <https://www.state.gov/briefings/department-press-briefing-december-9-2024>, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2024).

gülayıcıları Filistin topraklarında işledikleri suçlara dair hukuki süreçlerden muaf tutulamazlar. Kaldı ki UCM, Filistin toprakları üzerinde tam yetkiye sahip olduğunu açıkça beyan etmiştir. UCM'nin yetkisi kapsamında işlenen suçlar kim tarafından işlenmiş olursa olsun mahkeme tarafından soruşturma ve yargılama konusu yapılabilir ve sorumlular tutuklanıp yargılanarak hak ettikleri cezalara çarptırılabilirler. Dolayısıyla mahkemenin yargılama yetkisine sahip olduğu kişiler hakkında (bu kişiler hangi ülkenin vatandaşları olurlarsa olsunlar) verilen kararlar taraf devletleri bağlamakta ve taraf devletlerce yerine getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Temyiz Dairesinin Ürdün ile ilgili kararının 132. paragrafında belirttiği üzere taraf devletlerin Roma Statüsü'ne taraf olmalarıyla birlikte mahkeme işlemleri için dokunulmazlık kuralları uygulanmaz hale gelmektedir.³³ Dolayısıyla Fransa'nın kişilerin İsrail vatandaşı olduğu gerekçesine dayanarak Roma Statüsü'nün hükümlerine aykırı hareket etme yetkisi yoktur.

Macaristan da (Fransa'nın durumuna benzer şekilde) Roma Statüsü'ne taraf bir devlet olarak benzeri gerekçelerle yükümlülüklerini ihlal etme yetkisine sahip değildir. Bu nedenle Netanyahu ve Gallant'ın Macaristan'ı ziyaret etmeleri durumunda bu kişilerin tutuklanması Budapeşte yönetiminin yükümlülüğü gereğidir. Aksi takdirde Macaristan daha önce belirtilen 86 ve 87. maddeler çerçevesinde düzenlenen UCM soruşturmaları ve diğer işlemlerle ilgili iş birliği kurallarına aykırı hareket etmiş olacaktır.

Almanya'nın yaklaşımı ise (Fransa'nın açıklamasına kıyasla daha ılımlı olmakla birlikte) kararın uygulanabilirliği konusunda tereddüt ettiğini göstermektedir. Almanya tutuklama kararlarıyla ilgili net bir duruş sergilemekten kaçınıyor gözükmektedir. Bu tutum elbette hukuki olmaktan çok siyasi mülahazalara dayanmaktadır.

AB üyesi bazı devletlerin belirtilen ve daha ziyade siyasi mülahazalara dayanan olumsuz tavırlarının yanı

sıra diğer devletlerin yaklaşımlarının tutuklama kararı yönünde daha olumlu ve daha baskın oldukları söylenebilir. İspanya ve Belçika'nın tavırları bu anlamda açık göstergelerdir. Bu durumun Batı dünyasında İsrail'in eylemlerinin meşruiyetinin giderek daha fazla sorgulanabilir olduğunu gösterdiği söylenebilir.

Tüm bu değerlendirmelere eklenmesi gereken önemli bir husus da UCM kararlarının uygulanmaması durumunda Roma Statüsü'nün bu durumu etkili bir şekilde önleyebilecek somut bir yaptırım mekanizması içermemesidir. Taraf devletler antlaşmalar hukuku çerçevesinde Roma Statüsü'nden doğan yükümlülüklerine uymak zorundadır. Taraf devletlerin UCM kararlarına uyum göstermemeleri durumunda BMGK'nin harekete geçmesi öngörülmekle birlikte günümüzde BMGK'nin neredeyse hiç işlemez hale gelmesi karşısında etkili bir zorlayıcı mekanizmanın kalmadığının da altı çizilmelidir.

Bu bağlamda Avrupa'nın bazı devletlerinde gerçekleşen bazı sivil toplum girişimlerine işaret etmek gerekir. Belçika'daki Hind Rajab isimli sivil toplum kuruluşu Avrupa genelinde ve özellikle Arjantin ve Şili gibi ülkelerde İsrail'in Gazze'de gerçekleştirdiği soykırıma katılan askerlerin ulusal mahkemelerde tutuklanması için çaba sarf etmekte ve davalar açmaktadır. Saar Hirshoren adında Gazze'deki soykırım suçlarına karışan bir İsraili askere karşı 24 Aralık 2024'te Arjantin'de dava açılmıştır. Hemen ardından söz konusu kişi Şili'ye gitmiştir. Ertesi gün Şili'de de ona karşı bir dava daha açılmıştır. Davada davacılar bu kişinin Gazze'deki altyapı yıkımları ve Gazze mahallelerinin hedef alınmasında aktif rol aldığını gösteren, kendisinin sosyal medya hesabından yayımladığı videoları delil olarak sunmuştur.³⁴

Hind Rajab sivil toplum kuruluşu 5 Ocak 2025'te Brezilya'da bir başka İsraili askere karşı dava açmıştır. Dava kapsamında bu kişinin Gazze'de işlediği savaş suçlarına yönelik olarak açık kaynaklardan toplanan 500 sayfalık delil dosyası sunulmuştur. Söz konusu şahıs hakkında tutuklama emri çıkarılmış

33 "Judgment in the Jordan Referral re Al-Bashir Appeal", UCM, 6 Mayıs 2019, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2019_02593.PDF, (Erişim tarihi: 10 Şubat 2025).

34 "Advocates Launch Legal Push for Argentina, Chile to Arrest Israeli Soldier", Aljazeera, 26 Aralık 2024.

olmasına rağmen şahıs son anda kaçmayı başarmış gözükmektedir.³⁵

Hind Rajab 13 Ocak 2025'te İtalya'da gizlice bulunan İsraili Tümgeneral Ghassan Alian'a yönelik tutuklama talebinde bulunmuştur. Hind Rajab kuruluşuna göre söz konusu şahıs Nisan 2021'den bu yana Batı Şeria ve Gazze'deki İsrail faaliyetlerini yürütmekte, Gazze'de uygulanan açlık politikası ve diğer suçlarda etkili bir role sahiptir. Söz konusu eylemlerinden dolayı tutuklanıp cezalandırılması talep edilmiştir.³⁶

Bu konuya dair bazı hukukçuların yaptığı değerlendirmeler ise bu tür girişimlerin uluslararası ceza hukukunun uygulanması noktasında önemli olduğu ve uluslararası ceza hukukunun tamamlayıcılık rolü-

nü pekiştirdiğine işaret etmektedir. UCM üst düzey yetkililerin yargılanmasıyla ilgilenirken ulusal mahkemeler orta ve alt düzeylerdeki sorumlulara odaklanabilecektir. Bu durum uluslararası hukukun tamamlayıcı özelliğini ortaya koymakta ve bu özelliğinin önemini göstermektedir. Bu tür gelişmelerin suç işleyenlerin cezadan kaçamayacakları kanaatini güçlendireceğine de işaret edilmektedir.³⁷

Tüm bu gelişmeler ile Netanyahu ve Gallant hakkında verilen tutuklama kararı; İsrail'in Gazze'de işlediği suçların ve soykırımın bedelini ödeyeceği, İsrail'in geçmişte sürdürdüğü mağduriyet rolünü oynamasının artık engelleneceği ve dokunulmazlığının ortadan kalkacağına dair umutları artırmaktadır.

35 Zein Halil, "Israeli Soldier Flees Brazil Amid Investigation into Gaza War Crimes: Report", Anadolu Ajansı, 5 Ocak 2025.

36 "News", Hind Rajab Foundation, 29 Ocak 2025, <https://www.hindrajabfoundation.org/news>, (Erişim tarihi: 29 Ocak 2025).

37 Muhammed Utku Asker, "Interview: Brazil's Bid to Prosecute Israeli Soldier – Challenging Israeli War Crimes Through Universal Jurisdiction", Anadolu Ajansı, 5 Ocak 2025.

